

Об'єднання зусиль держави й бізнесу в напрямі фінансового забезпечення розвитку власної бази наукових досліджень¹.

Опис підходу. Державна політика зорієнтована на збільшення частки приватного сектору у виконанні й фінансуванні НДДКР, підвищення наукоємності ВВП за рахунок залучення всіх фінансових джерел, створення для науки таких умов, щоб вона могла стимулювати зростання економіки шляхом упровадження нових технологій і технічних новацій.

Політика об'єднання зусиль держави й бізнесу в напрямі фінансового забезпечення розвитку власної бази наукових досліджень дасть змогу країні застосовувати нові і вдосконалювати наявні технології, використовуючи власні науково-технічні і виробничі можливості.

Міжнародний досвід реалізації окремих напрямів підходу.

Канада. У країні активно діють так звані державно-приватні партнерства для реалізації досліджень і розробок – організації, що сприяють об'єднанню потенціалу найкращих дослідників, розвитку наукоємної промисловості й регіональних інноваційних кластерів, у яких зосереджуються університети, державні науково-дослідні центри і високотехнологічне виробництво. Для забезпечення успішної діяльності державно-приватних партнерств урядові органи:

- сприяють розвитку науково-дослідної кооперації;
- поділяють фінансовий ризик у пріоритетних сферах промислових досліджень і розробок;
- спільно з регіональною владою створюють податкові і фінансові стимули для інвестицій у дослідження й розробки;
- підтримують висококваліфіковану робочу силу, яка забезпечує економічне зростання в приватному секторі.

Інші проекти:

- «Технологічні партнерства Канади» – проект має на меті посилення і розвиток державно-приватного партнерства у сфері досліджень і розробок;
- «Мережа центрів переваги» – проект спрямовано на створення центрів переваги й підтримку процесу комерціалізації технологій;
- «Інноваційна програма для коледжів»;
- «Програма промислових досліджень і розробок» тощо.

Велика Британія. У цій країні з метою покриття дефіциту пропозицій акціонерного фінансування на ринку капіталу створено капітальні фонди підприємств. Уряд надав фінансову підтримку для організації таких структур спільно з приватним сектором. Перші п'ять фондів сформовано в 2006–

¹ Продовження. Поч. див. : Шляхи розвитку української науки. – 2012. – № 9 (88). – С. 104–109.

2007 рр., наступні три – у 2007–2008 рр. Усі кошти, отримані з державного й приватного секторів, сконцентровано в спеціально створеній компанії з обмеженою відповідальністю «Капітал для підприємств», яка безпосередньо фінансує підприємства малого інноваційного бізнесу. Кожному з восьми зазначених фондів уряд Великої Британії виділяє понад 25 млн фунтів стерлінгів, а приватний сектор – понад 50 млн фунтів стерлінгів. Згідно з установленими правилами, загальний (від приватного й державного секторів) обсяг фінансових ресурсів, наданих одній фірмі, не повинен перевищувати 2 млн фунтів стерлінгів. Ці кошти можна використовувати тільки на фінансування акціонерного капіталу підприємства.

Переваги підходу:

- формування цілісної інноваційної системи;
- дієвість системи комерціалізації результатів наукових досліджень;
- зростання інноваційної активності, динаміки виробництва і впровадження технологічних новацій;
- повернення з-за кордону вузькоспеціалізованих висококваліфікованих наукових кадрів з відповідними знаннями й розробками;
- відновлення позитивної динаміки економічного розвитку, досягнення ефекту імпортозаміщення шляхом задоволення потреб внутрішнього ринку завдяки власним інноваційним розробкам.

Недоліки підходу. Його успішне застосування можливе лише за умови врахування таких чинників:

- необхідність формування значного обсягу внутрішнього фінансового ресурсу для розвитку науково-технічної сфери;
- тривалість періоду організації і здійснення власних фундаментальних і прикладних досліджень;
- ефективність системи стимулювання процесу впровадження технічних новацій у виробництво.

Передумови для застосування підходу. Для отримання позитивного ефекту від реалізації зазначеного підходу потрібно:

- забезпечити бюджетне фінансування наукової сфери на рівні не менше 1,7 % ВВП;
- збільшити обсяг науково-технічних робіт, виконаних в Україні; – підвищити ефективність державно-приватного партнерства;
- створити умови для дієвого функціонування системи спеціальних інститутів інноваційного розвитку (венчурні та інші фонди спільного інвестування, інноваційні кластери, технопарки, наукові парки);

– ефективно використовувати державне замовлення на високотехнологічні розробки як потужний важіль науково-технічної політики.

Оцінка доцільності запровадження підходу. Пропонований підхід рекомендовано застосовувати під час реалізації програми економічних реформ, оскільки він дає змогу підвищити рівень сприйняття інновацій підприємницьким сектором, зберігати й нарощувати науковий потенціал і матеріально-технічну базу; сприяє ефективному функціонуванню системи бюджетного фінансування української науки, розвитку державно-приватного партнерства в науково-технічній сфері; підвищує конкурентоспроможність сектору наукових досліджень і розробок.

Розбудова переважно інституційного середовища всередині країни.

Опис підходу. Основною метою формування системи інноваційних інститутів є залучення в національну економіку фінансового, людського й техніко-технологічного капіталу з-за кордону, спрямування його в найбільш технологічно модернізовані види діяльності й виробництва. Підхід передбачає такі напрями функціонування органів державного управління в інноваційній сфері:

- розроблення національних стратегій і програм розвитку нових технологій;
- створення державних організацій з комерціалізації результатів наукових досліджень;
- розбудову й модернізацію науково-виробничої інфраструктури, від якої залежить розвиток інновацій.

Міжнародний досвід реалізації окремих напрямів підходу.

Велика Британія. Сформовано структури для підтримки інноваційного бізнесу:

1. Фонди раннього зростання для інноваційного бізнесу – структури, створені на основі урядової програми зі стимулювання ризикового фінансування фірм, що перебувають на початковому етапі розвитку (стартапи і фірми, які розвиваються). Основна мета програми – збільшити обсяг ризикового капіталу в середньому до 50 тис., але не більше 100 тис. фунтів стерлінгів для інноваційного наукоємного бізнесу. Керування фондами здійснюється на комерційній основі із залученням також коштів приватного сектору. Фінансову підтримку від цих фондів можуть одержати не лише стартапи, а й наукоємні фірми, створені при університетах, фірми інноваційно-активного бізнесу й інші інноваційні фірми малого бізнесу.

2. Національні й регіональні фонди венчурного капіталу. Найбільший обсяг венчурного капіталу серед країн ЄС у 2006 р. було розміщено у

Великій Британії – її частка в загальному обсязі інвестицій цього типу становила 32 %.

Фонди раннього зростання для інноваційного бізнесу разом з національними й регіональними фондами венчурного капіталу утворюють змішану структуру для фінансування інноваційної діяльності.

Італія. Розвиток промислових досліджень стимулюють, залучаючи малі й середні підприємства, за допомогою двох основних фінансових інструментів:

1. Фонд технологічних інновацій, який підтримує розвиток цифрових технологій і впровадження розробок на доконкурентних стадіях.

2. Комплексний пакет створення інфраструктури, що включає нормативне регулювання питань промислової власності, реєстрації винаходів і надання грантів на їх патентування.

На вирішення завдань нарощування науково-технічного потенціалу, зміцнення міжнародних позицій наукових і дослідних установ, сприяння їм у комерціалізації результатів досліджень і розробок спрямована національна науково-дослідна програма, а основні заходи державної інноваційної політики передбачені Програмою інновацій, зростання і зайнятості, призначеною для підвищення конкурентоспроможності італійських фірм. Вона реалізується за допомогою 12 стратегічних галузевих програм – охорона здоров'я, фармацевтика, біомедицина, виробничі системи, проектування і виробництво двигунів, суднобудівна й авіаційна промисловість, виготовлення керамічних виробів, телекомунікації, продовольство, сучасна логістика й транспорт, інформаційно-комунікаційні технології й електронні компоненти, «енергетична мікрогенерація».

Переваги підходу. Його реалізація дасть змогу:

- сформуванню розгалуженої системи інститутів розвитку, які супроводжуватимуть кожен етап створення і комерціалізації високотехнологічних продуктів;

- реформувати систему фінансування науки відповідно до міжнародних стандартів, що стимулюватиме розширення діяльності вітчизняних наукових і науково-дослідних установ і, відповідно, зростання обсягів пропозиції інноваційних розробок на ринку високотехнологічної продукції;

- підвищити освітньо-кваліфікаційний рівень працівників різних галузей, у які найдоцільніше залучати іноземний капітал для підвищення їх технологічного рівня.

Таким чином буде досягнуто високого рівня інвестиційної й інноваційної привабливості наукової та інноваційної сфери України для іноземного і вітчизняного капіталу.

Недоліки підходу. Його застосування може спричинити негативні наслідки:

- збереження необхідного рівня технологічного оновлення лише на виробництвах, які відповідають умовам аутсорсингової діяльності;
- збільшення технологічного розриву в структурі виробництва решти видів діяльності;
- посилення залежності від кон'юнктури світового ринку фінансів і вільного інвестиційного ресурсу.

Передумови для застосування підходу. Для отримання позитивного ефекту від державної інноваційної політики, що базується на розбудові інституційного середовища всередині країни, насамперед необхідно:

- сформувати базові складники системи інститутів інноваційного розвитку – мережі державних і регіональних центрів науки, інновацій та інформатизації, технопарків і наукових парків, фондів підтримки фундаментальних досліджень та інноваційного підприємництва тощо;
- розширити попит на фінансовий, людський і техніко-технологічний капітал з боку інноваційно активних вітчизняних промислових та інших підприємств;
- спрямувати державну інноваційну політику на інтенсифікацію розвитку певних секторів економіки, які належать до передових технологічних укладів, – індустрії програмного забезпечення, виробництва світлодіодної техніки, нанотехнологій, новітнього матеріалознавства, фармацевтики.

Оцінка доцільності запровадження підходу. Розглянутий підхід можна застосовувати як доповнення до комплексу заходів зі створення фінансово-економічного середовища, привабливого для залучення вітчизняного й іноземного капіталу (*Одотюк І., Фащевська О., Щегель С. Сучасна інноваційна політика України: передумови, основні підходи та напрями реформування // Вісник НАН України. – 2012. – № 7. – С. 40–43*).